

տեն կարծես թէ կորսուածի պէս մնաց քաղքին ընդարձակութեանը մէջ, քանի որ դեռ ինչ ընելիքը չէր գիտէր ու շուարեր էր թէ ինչպէս պիտի կարենայ յանձնարարական թղթերը՝ որոնց որ ուղղուած էր՝ ձեռքերնին հասցընել. աս բանս իրեն համար անգին ժամանակի մը կորուստ եղաւ :

Սաճառականը իրեն գործոցը զբաղած՝ մոռցաւ բոլորովին զՎրասքովիա թէպէտ և յանձն առած էր ինքն ինքն ինչպէս թուէր տանելու զինքը. բայց դեռ խոստմունքը չկատարած ստիպուեցաւ դէպ ի Վրաս ճամբայ ելլել, և յանձնեց զՎրասքովիա իր կնոջը որ շատ մարդասիրութեամբ կը վարուէր հետը, բայց առանց ամենեւին իրեն խորհրդոյր կատարմանը օգնելու :

Վ.*** խաթունին նամակը՝ Վեա գետոյն միւս կողմը բնակող խաթունի մը ուղղուած էր. և որովհետեւ հասցէն որոշ և մանրամասն գրուած էր՝ Վրասքովիա վաճառականին ճամբայ ելլելէն քանի մը օր վերջը անոր կնոջը հետ ճամբայ ելաւ դէպ ի Սասիլի—()ս. դրով : Բայց Վեա ճաթատած էր և սառերը մօտ էին լուծուելու և ոստիկանները չէին թողուր անցնիլ. Վրասքովիա այս ճախորդութեան վրայ վըշտացած էտ դարձաւ : Եւս տագնապին և մտածութեանցը մէջ վաճառականին տունը գտնուող անխորձ մարդ մը ձախող խորհուրդ մը տուաւ իրեն, որ աղերսագիր մը տայ ծերակուտին իրեն հօրը քննութիւնը նորէն սկսելու համար, և յանձն առաւ այս բանս յարմարցնելու համար անձամբ գրագիր մ'ալ գտնելու : Վրասքովիա Վոպոլսքի քաղաքապետին ընծայած աղերսագրին յաջողիլը մտածելով համոզուեցաւ : Վրուեցաւ ուրեմն անդէպ ոճով աղերսագիր մը և տրուեցաւ Վրասքովիայի ձեռքը առանց ամենեւին սորվեցնելու թէ ինչ կերպով պիտի ներկայանար : Եւ խորհուրդս արգելք եղաւ Վրասքովիայի փութով իրեն յանձնարարութեան թղթերը որոնց որ ուղղուած էին ձեռքերնին հասցնելու :

Եւ, որով շատ աւելի օգուտ կրնար ըլլալ իրեն :

ՊԱՍՏԻՆԷ ՏԸ ՄԵՍԻՐԸ

Կը շարունակուի :

Եռնկ :

Եւ թէ Երուսաղէմի անգղիական եկեղեցւոյն քաջ աստուածաբան մը միայն եղած ըլլար, իր կեանքն յետագայից այնչափ հետաքրքրական բան մը չէր ըլլար : Եւ արդիւնքն անծանօթ էր Եւրոպոյ, և հայրենեացը մէջ անունը գրեթէ մոռցուած էր. բայց այնպիսի քերդող մը և նախատիպ գրիչ մը ըստինքեան Սուրբ, Շաթսպլի, Փոփի, Լաթիւնի, Սիւրաբիւնի և ասոնց մասն ներուն հաւասար կրնայ ընկերել յանմահութիւն, որոնց ինքը բարեկամ եղած էր, կամ ուսումնական ընկեր : Եւսն ունեցաւ Գիտող ըսուած համբաւուր օրագրին, և աւելի երկարակեաց եղաւ քան զվերջինն այն անուանի հեղինակաց խմբին, որոնք Նիգղիոյ փառքը պայծառացուցին :

Եւսնկ վերոյիշեալ մատենագրաց պէս կիրթ ախորժակ չունէր. բայց կարծես թէ չուզէր ալ ունենալ : Հետեւողութեան չափազանց թնամի ըլլալով, իր երեւակայութիւնն ինքն իրեն թողուց. և ինչպէս որ նախատիպ ըլլալու ծնած էր, ուզէր այնպէս ալ մընալ և իբրեւ իրեն յատուկ պարտք մը ի գործ դնել : Սովորական ճամբաները թողլով, գնաց գերեզմանաց մէջ իր անմահութեան արձանը կանգնելու. և կարծես թէ ուզէր այնպիսի տեղ մը զայն դնել, ուր վախ չկար ուրիշ նախանձորդէ մը հետեւուելու : Բայց թէ և մի և նոյն ախորժակ և մի և նոյն ցաւեր գուրիչներն ալ հոն ձգելու ըլլային, մէկէն կը տեսնային անոնք, որ եթէ դիւրին է աւելի կանոնաւոր և բարեյարմար կոթող մը կանգնել, բայց

այն բարձրութեանն հասնիլ՝ ամենա-
դժուար:

Իր Գիշերք կամ Ողբք քերդուածը
շատ թերութիւններ ունի, զորոնք
խիստ դիւրաւ մէկը կրնայ զգալ և
անոնցմէ խորշել. բայց այսու հանդերձ
մարդկային վիճակի թշուառութեանց
վրայ գրուած գերազանց եղերերգու-
թեանց մէկն է, և վսեմ յիշատակա-
րան մը յորում բանաստեղծութեան
մեծամեծ գեղեցկութիւնքն կը փայլեն,
կրօնից և բարոյականի մեծագոյն ճշ-
մարտութեանց հետ միացած: Ընհնա-
րին է որ մէկը կարդայ այդ գրուածքը,
որ միակ է իր տեսակին մէջ, և չփափաքի
աւելի մանրամասն գիտնալ այնպիսի
մարդու մը նկարագիրն և կենաց գըլ-
խաւոր հանգամանքն, որ եղական բան
էնաւ անոնց համար որ բնութեամբ ա-
ռանձնասէր են. ևս առաւել սովորա-
կան կարդացող անձանց և անոնց հա-
մար որ կենեքերնին առանց մտածու-
թեան մը կ'անցնեն:

Երկու ծնաւ յամին 1684. իր հայրն
Եղեալը, նախերէց Սերմի և ժողո-
վորդապետ Բֆամի, 'ի հէմըր, խաւ-
րէց զինքը () քսֆըրտի դպրոցը, ուր
ուսմանցը ընթացքն ըրաւ: Վսանու-
չորս տարուան իրաւագիտութիւն սու-
րուեցաւ () Եսօլի դպրոցը. բայց իր
աշխոյժ երեւակայութիւնն այս ցամաք
ծանօթութեամբ գոհ չեղաւ. և իրնու-
րածին հանձարոյն բերումը կանուխ
քան զժամանակն զինքն 'ի բանաստեղ-
ծութիւն կը յորդորէր. պատանեկու-
թեան ժամանակէն՝ փառաց յօժարու-
թիւն մը կը զգար, որ սովորաբար մե-
ծամեծ հանձարներու նշան է, զոր
բազմ շինելու փափաքով կը փճացնեն
մարդիկ: Երկու երկար ատեն բաղդի ու
փառաց ետեւէ եղաւ. և վերջինը միայն
կրցաւ ձեռք բերել, զոր մարդիկ պար-
տական են շնորհելու հանձարոյն:

Երկու երկար տարուան ընթացք
Բոսֆորի ողբերգութիւնն, յամին 1719,
որուն երկու տարի վերջն յաջորդեց
Վերջին Բոսֆորի: Եւս երկու քեր-
դուածքը, և մանաւանդ Վերջին Բոսֆոր

Բոսֆորի Բոսֆորի Բոսֆորի կամ Սեր Կար-
պետ ըսուած բանաստեղծութիւնքը
ծանուցին Երկուցի, որ ուրիշ մատենա-
գիր մ'ալ կը մանկ անոնց դասը որք այն
ատեն ազգը կը զարմացնէին: Եւս
մեծք ուղեցին հետը ծանօթանալ. և
մասնաւորապէս մէկն ուղեց իրեն օգ-
տամատոյց ըլլալ. այս է Սերմի գուր-
սը որ յայտնապէս զինքն անոր ()
կենան անուանեց, և գաղտնի բարե-
րարն եղաւ, ու անոր աղաչանօքն այլոց
ալ բարեբարութիւն ըրաւ: Եւսնկ ցա-
ւօք կը տեսնէր որ () Եսօլի դպրոցին
նոր շինութիւնքը, ուր ինքն օրէնսգի-
տութիւն կը սորվէր, ստակի պատ-
ճառաւ դադրած էին. ուստի թախան-
ձեց գուրսն որ մեծ գումարի սարգէ մը
ընէ. և այս առատապարգև նպաստով
շէնքը լրացաւ. որով և նորընծայ հե-
ղինակն, իր համբաւոյն այս ազնուական
կիրառութեանը համար դրսին ընդու-
նած հասարակաց շնորհակալութեանցը
մասնակից եղաւ:

Երկուսորի ատենին մէջ պաշ-
տօն մը առաջարկուած ըլլալով, Երկու
անոր հետամուտ եղաւ. և իր տեղոյն
օրինացը խիստ հմուտ ըլլալով, կրնար
զայն ստանալ, և դրսին յանձնարարու-
թիւնն ալ իրեն մեծ նպաստ էր: Եւս
սակայն չկրցաւ յաջողցնել. և հաւա-
նականաբար իր պաշտպանն իրմէ աւելի
աս բանին վրայ գաւնացած պիտի ըլլայ:

Երբոր մարդ իր ախորժակէն կը խու-
տորի, առաջին արգելքն որ զինքն իր
նոր ճամբուն մէջ կը կեցնէ, սովորա-
բար բաւական կ'ըլլայ զինքը նորէն առջի
ճամբան դարձնելու: Եւս () Երկու Երկու
իրաւագիտութիւնը զոր չէր կրցած
բանի մը բերել, և իր մտացը բերմամբ
բարոյական և աստուածաբանական ուս-
մանց պարապելով, եկեղեցական վիճակ
կը մտնէ: Եւս () մէկէն թագաւորին
մատրանապետ անուանեցաւ. և երկու
տարի վերջը, յամին 1730, այն դպրոցը
որուն ինքն անդամ էր, տուաւ իրեն
Սերմի ժողովրդապետութիւնը, 'ի
հերաֆրաշը, որուն եկամուտն էր ե-
րեք հարիւր ստէրլին, 'ի բաց առեալ

անոր վիճակեալ երկիրներն : Հետեւեալ տարին ելաւ անդամակցութենէն, և ի լիֆիտ կոմսին՝ Պրզդի-ի աղջըկանն հետ ամուսնացաւ : Եթէ բաղդին գանգատելու բան մը ունէր մինակ ժողովրդապետութիւն մը ձեռքն ունենալուն համար, բայց մէկալ կողմանէ այնպիսի ամուսնոյ մը վիճակեցաւ, որ մեծամեծ բարեմասնութեամբ զարգարեալ էր, և մանաւանդ սքանչելի քաղցրաբարոյութեամբ, որ գրաւոր մարդու կնկան մը համար կարեւոր ձիրք մըն է :

Զափաւոր հասոյթով ժողովրդապետութիւն մը, առաքինի ամուսին մը, և եօթանասունուինը տարուան՝ Վալէսի իշխանուհւոյն առանձին տաներէց ըլլալու պատիւն, ահա ասոնք եղան բոլոր իր կենացը մէջ բախտէն ընդունած պարգևներն : Սիշտ արքունեաց մէջ պատուաւոր՝ բայց անօգուտ ընդունելութիւն մը գտաւ : Սակայն մեծապէս սիրելի էր Վալէսի իշխանին, և վերջապէս բարձր պաշտօն մը կ'ընդունէր, թէ որ 1751ին իշխանին մեռնելովը բոլոր ակնկալութիւնքն պարապ չէլէյին, որով կը յուսար զեռ աւելի մեծագոյն եկեղեցական պատուոյ մը հասնելու :

Օարմանալի է արդարեւ տեսնել թէ ինքն իսկ Լուսնի իր Ողբոյր մէջ կը խոստովանի թէ ատեն մը պալատական եղած էր : Ինչպէս կրնան միաբանիլ արքունիք մը և հանճարեղ անձ մը, որ միայնութիւն կը սիրէ, տխուր և խորին մտածութեամբ կը ճարակի, և միշտ գերեզմանաց մէջ անմահութեան վրայ կը խոկայ : Պէտք չէ ուրեմն կարծել որ ամբողջ կենացը մէջ միշտ նոյն խորին մաղձոտութիւնն ունեցած ըլլայ, ինչ որ իր Գեղեցիցի մէջ կը յայտնէ : Բայց անտարակոյս միշտ ունեցած է այն առանձնութեան բերմունքը որ բնական է զգայուն սրտերու, և գրաւոր մարդկանց ալ կարեւոր : Իր յանձն առած վիճակին սէրը, որուն պարտուցը կատարող եղաւ, իր կրօնական եռանդը, և անոր սորվեցուցած տեսական և գործնական ճամբարու-

թիւններ խոկալու սովորութիւնը պէտք էին իր այս բերմունքն աւելի ևս սաստկացնել : Բայց այնու հանդերձ ազատ չեղաւ առաջին կարգի հանճարներու բընական փառասիրութենէն, որ առաքինի մարդու մը լաւութեանցն հետ պալատականի մը ակնկալութիւններ կը խառնէր : Լսյն միջոցին որ արդէն իսկ փորձն ու տարիները զինքն այս պատւանքէն ազատած էին, և ահա ցաւն եկաւ սրտին մէջ խղճեց բոլոր բաղդի փափաքներն և միայնութեան մէջ ընկրդմեց :

Իբրեւ յամին 1741, մահ՛ը գրեթէ երեք ամսուան մէջ յափշտակեց իրմէն իր կինն և անոր առաջին երկանէն ունեցած երկու զաւակներն, զորոնք արժանապէս իր հարազատ որդւոցը պէս գորովանօք կը սիրէր : Լսյն երեք յաջորդական կորուստներն վաթսնամեայ ծերոյն սիրտը դառնութեամբ լեցուցին : Լսյն ոտեն, աշխարհքէ ու կեանքէ ձանձրացած, և իր ցանկալի սիրելեաց մէջ յանկարծ զրկուած, կերպով մը կենդանի իջաւ իր սիրելեաց գերեզմանը, թաղուեցաւ անոնց հետ, և իր ու աշխարհի մէջ վարագոյր մը քաշելով, սկսաւ փնտռել իր մխիթարութիւնքն այն ապագային մէջ ուր թըշուառն ու տառապեալը յօժարակամ կը դիմեն ու կ'ապաւինին : Իր արտասուքն իրեն անմահութիւն պողաբերեցին : Եւ իր հանճարը, ցաւոցը մէջ խօսուն և գործունեայ, կարծես թէ այն երեք կայծականց հարուածներուն կը սպասէր, որ մահուան մալը կայեալը սրանայ, և մտնէ մտօքը մինչև երանութեան գաւառը, առ որ մահ՛ը անցք մըն է : Լսյն ահա եղաւ առիթ իր գեղեցկահիւս Վիշեքք քերդուածոյն, որ իր երկասիրութեանցն աւելի նախատիպն է, և որ միայն իրեն յատուկ է : Ինչզղիացի օրագիր մը կ'ըսէ թէ, շատերը փորձեցին իրեն նմանելու, և ոչ ոք կըրցաւ յաջողցնել, և զեռ այս տեսակ քերդուածի մէջ իրեն նախանձօրդ մը չունեցաւ : որուն համար ստացած գովեստներն անբաւ են : Իսկոր

ժամանակակից մատենագիրք, թէ սրբազան ըլլան և թէ արտաքին, հռչակեցին զտարաբաղդ քերդողը, որ այնպէս ճարտարութեամբ կրցաւ իր ցաւերն այն տողերուն մէջ, և այն տողերէն ալ ընթերցողին զգայուն սիրտն անցնել,

քաղցր տրտմութիւն մը լեցնելով զայն։
Իհաւասիկ այս քերդուածին գրեթէ ամբողջ չորրորդ գիշերը, իր յարգէս աղջկան մահուանը վրայ, որ սրտաշարժ և գեղեցկահիւս երգերէն մէկն է։

ՆԱՐԳԻՍ

Զայս ևս ահա զարթնում նըւագ, խօլակահաղն ի յանըրջոյ
Թափեալ զանձն իմ ընդոստ, ուր քուն ըզմիտս առեալ տաներ։
Իբրեւ զի մութ գիշերին զտիեզերօք պատի մըւայլ։
Ի ոչ նըշոյլ բանին միայն հանդէպ հոգւոյս փայլատակէ։
Ի՛հ ի լալ սոսկ արտասուաց աչք իմ բանին ի խաւարի։
Ի՛րդ տարփաւորն անհամբեր եւ լի սրբտիւն յուսապատար
Յերջանիկն ընթանայ վայր, ուր սիրուհին սպասէ նըմին։
Ի՛չինչ ընդհատ ուխտապահ ի կիտադրեալն ճըզգրիտ ժամ
Հասեալ կամ ի տեղին ուր ինձ ցաւոյ մընայ կըսկիծ։
Իհասիկ որ առ յինէն երգուեալ նըմին ժամն այս պատեհ։
Իհա ժամն յոր ես եւ ցաւքս ի միասին տըքնեալ անքուն
Իզգիշերս ամենայն կամք ընդ իրեարքս խօսակից։
Ի՛վ լուսին, ցաւած սրբտից աստուածեղէնդ հաշտ էութիւն,
Որ ի լռին այս ժամու իշխես խաղաղ եւ միայնիկ
Ի կաճառս անդ աստեղաց, էջ ի գահէդ արծաթափայլ,
Իս թողեալ զօդս եկ շնչեա յիս տալս երգոյ՝ երկնից ի ճահ։
Ի՛ու արփւոյն քոյր կաթոգին, որ ի նորա մեկնեն ի բաց,
Պերճապայծառ ըզգընտից վարես զընթացսըն գիշերի։
Ի՛ու լսես ըզմըրմունջս յարմարաւոր շարժմանց նոցին,
Որ երբէք ի հեռաբնակ մահացուաց ունկն ոչ ժամանեն։
Հաճեսջիր քաղցր երագով զերկնից նըւագս յիմ սիրտ մընչել։
Իս իցիւ ձայնք հընձմանց քաղցրաբարբառ նոցին երգոյ
Ի Սուսային իմ կեղերջս ողբանըւագըս խառնեսցին։
Իհ, աւաղիկ տրոփէ սիրտս ի տըրտմագին քոյ ազգմանէդ,
Թափ անցանելով ի խոր սրբտիս ցաւագնելոյ։
Սիրելի քեզ այս ձեռնարկս իմ լինիցի և ոչ ումպէտ։
Իբր ըզքեզ գողտր եւ պարկեշտըն գեղանոյ կարօտով լամ...
Տըխուր եւ տմոյն թըւիմ դիտել ըզքեզ, յարգէս իմ սիրելի։
Բարբառդ յոգիս իմ ազդէ, եւ իբր ասես. «Ի՛մ զիս կալաւ։
Ի՛անկութիւն եւ յոյսք քաղցրիկ ի մալլ յաւէթ թաթաւեցան»,
Իհ, այդչափ չէր մըթազգած խաւար շիրմին փիւնդորոսի,
Իս ոչ հանգոյն մահառիթ մէգ աննըշոյլ պատեաց զինև։
Ի՛վ հանգոյց դառն աղիտից որ մի զմիոյ դան հասանեն,